

Cesta tam a zase zpátky s batohem na zádech

Helena Selucká

Do Dětské knihovny Knihovny Jiřího Mahena v Brně jsem přišla před třemi lety. Vcházela jsem do dveří s nápisem "Cesta k dětskému čtenáři" a nevěděla, co bych si na cestu měla vzít. V batohu na zádech jsem si nesla zkušenosti z oddělení pro dospělé čtenáře a z besed pro studenty středních škol. To byla škola. Měla jsem ty "malé dospělé" moc ráda. Polovina z nich už měla své vlastní názory, mnohdy velmi vyhraněné, druhá byla zrovna v období dospívání s heslem "Kdo s koho" na rtech.

První besedy - knihovnické lekce byly hodně o pevných nervech a o schopnostech, někdy skoro nadlidských, nenechat se vyvést z míry. Během let jsem se ale naučila nenechat se. Většinou se v každé skupině našel někdo, kdo to zkusil, a já se naučila vzdorovat a naopak vyvést z míry je. Zní to možná úsměvně, ale oni jsou už skoro dospělí a dokázali to ocenit. Navíc mi to pomohlo získat užitečný nadhled nad vlastní profesí.

Mnohokrát jsem se setkala s paními učitelkami a pány učiteli, kteří se mi omlouvali za své třídy, že jsou nebo nejsou takové, jaké jsou. Ale i to k tomu patří. Vždycky jsem je omlouvala, že když si představím sebe v jejich věku v knihovně, taky by mě to asi nebavilo.

Není to tak úplně pravda. Já besedy v knihovně s naší paní knihovnicí úplně milovala. Hltala každé její slovo, každou knížku, kterou držela v ruce. Ale byla jsem mladší, chodila jsem na základní školu. Vzpomínám si, že s koncem základní školy skončily návštěvy v knihovně. Asi to tehdy pro středoškolské pedagogy nebylo úplně běžné.

Jsem ráda, že už tomu tak není a oni teď přivádí své "malé dospělé" do knihoven, nejen aby se seznámili s prostředím, které jim může pomoci při studiu, ale i na různé tematické besedy.

Když jsem přišla se svým batohem do Dětské knihovny, ptala jsem se kolegyň z jiných knihoven, jak mají besedy rozdělené. Některé dělaly besedy pro všechny děti (předškolní, mladší školní, starší školní), jiné je měly rozdělené. Jedna kolegyně měla na starosti předškoláky, jiná školáky a podobně. Někde dokonce končily nabídku besedami pro 6. třídy. Se staršími ani nepočítaly.

Jsem ráda, že jsem se tehdy nechala přesvědčit, že bude dobré zvolit první model, aby každá měla besedy pro různé věkové skupiny dětí. Nastoupila jsem do Dětské knihovny v polovině školního roku a tak se zapracovávala do stávající nabídky pro školy. I nám chybělo více besed pro žáky druhého stupně.

Vůbec se nedivím názoru, že pracovat s menšími čtenáři je jednodušší. Všichni víme, že dokáží být vděčnější, snáze je zaujmeme, ale na druhou stranu neudrží svou pozornost tak dlouho, jak bychom si mnohdy přáli, a když je rozdáváme, tak "Pánbůh s námi!" U těch velkých je to větší boj. Musíme zabojovat, abychom je zaujali, ale když se během besedy rozběhne debata, ve které žáci vyjadřují, co si opravdu myslí, a konfrontují navzájem své názory, je to tou nejlepší odměnou. To se pak ze mě stává moderátorka debaty a původní cíle besedy už nejsou tak důležité, přesto se k nim daří směřovat, i když jinými prostředky.

Typickým příkladem těchto diskusních besed je "Starý zákon", kdy se žáci často vyjadřují k otázkám víry i různým motivům ze starozákonních příběhů, a "Svět (des)informací" - netradiční beseda informační výchovy zaměřená na to, jak mnohdy jen přijímáme informace, které nám někdo zprostředkovává, aniž

bychom přemýšleli nad tím, jestli jsou opravdu relevantní.

Současná nabídka besed se snaží reagovat na požadavky pedagogů, reflektovat dění na kulturní a politické scéně v České republice, ale taky přibližovat žákům témata z literatury i historie, která jsou na první pohled těžko přístupná. Každá beseda je doporučena určitému věku, ale v nabídce uvádíme, že se každá dá přizpůsobit aktuálním požadavkům pedagogů.

Stejnou nabídku dáváme i pedagogům speciálních škol, se kterými už několik let spolupracujeme. U nich vycházíme nejen z požadavků pedagogů, ale i samotných dětí. Typickým příkladem je beseda "Loutky", kterou si děti samy vybraly jako poctu Spejblovi a Hurvínkovi.

Besedy jsou koncipovány v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. U každé besedy jsou uvedené vzdělávací oblasti a klíčové kompetence, které budou během besedy rozvíjeny. Délka besed je mezi 45-60 minutami v závislosti na každé skupině, která na besedu přijde. U části besed je pak doporučena délka 90 minut, aby bylo možné téma besedy více rozvinout.

Besedy jsou rozděleny na informační lekce v tradičním pojetí, tzn. besedy, jejichž hlavním cílem je seznámení žáků s nabídkou a službami knihovny a technikami vyhledávání informací v různých zdrojích. Dětem předškolního věku a prvňáčkům vypráví o knihovně opička Rozárka. Informační lekce určené mladším žákům jsou založené na vyhledávání informací v obrázkových časopisech, encyklopediích i na internetu. Starším žákům představujeme různé typy naučné literatury a upozorňujeme je na úskalí informačních zdrojů na internetu.

Mezi nabídkou informačních lekcí jsou také dvě méně typické besedy. "Svět (des)informací" ukazuje žákům (7.-9. tříd) pohled na informace z různých úhlů pohledu. Pracujeme s informacemi z různých zdrojů, které si vymezujeme z hlediska jejich relevantnosti i toho, pro jakou cílovou skupinu jsou určeny. Pak mají žáci možnost vyjádřit se, zdali jim přijde informace pravdivá, či nikoliv. Další velkou částí besedy jsou informace, které nám zprostředkovává reklama, a to, jakými prostředky ovlivňuje mínění posluchačů, tedy budoucích zákazníků.

"Co dělají knihovníci" je beseda, která přibližuje žákům (8.-9. tříd) práci knihovníků a informačních pracovníků. Jejím cílem je nabídnout žákům alternativu při výběru studia směřujícího k volbě povolání. S úsměvem ráda říkám, že mým cílem je přesvědčit žáky a někdy i jejich pedagogy, že knihovnická profese není jen o čtení knih v teple knihovny.

Literární besedy vychází buď z konkrétních titulů literatury pro děti a mládež s cílem přiblížit dětem zajímavé knižní tituly prostřednictvím příběhů nebo z obecnějších témat, která se však vždy váží k literární kultuře různých národů.

Každou besedu se snažíme koncipovat tak, aby děti vnímaly téma všemi smysly. Vnímat svět nejen zrakem a sluchem nás naučila dlouholetá spolupráce s dětmi se specifickými potřebami, kdy jsme museli zpracovat besedy tak, abychom nahradili zrakové vjemy čichovými nebo hmatové sluchovými.

Do všech besed vstupují prvky dramatické výchovy či kritického myšlení. Ačkoliv nejsem příznivcem pouštění televizních pohádek v knihovně, a mám-li si vybrat mezi televizí a knihou, volím knihu. Uvědomuji si, že v dnešní audiovizuální době je televize médiem pro děti naprosto nepostradatelným. Snažíme se tedy využívat ho ke svému účelu a často začínáme besedu povídáním o dnes ne tak čtenářské, ale spíše audiovizuální (chcete-li televizní) zkušenosti dětí. Přiznáme-li si to, je pro nás pak jednodušší ukázat dětem, že chtějí-li vědět, jak to bylo se sourozenci z Letopisů Narnie dál, není nic jednoduššího než přečíst si útlou knížku dřív, ještě před natočením dalšího dílu.

Navíc si musíme připustit, že řada našich slavných ilustrátorů i spisovatelů se prosadila také na poli audiovizuálních médií. Chceme-li jim tedy zprostředkovat komplexnější pohled na autorovu tvorbu, patří k němu i právě toto audiovizuální ztvárnění.

Např. při besedě "Moře vypráví" (určeno pro děti MŠ, 1.-2. tříd) se děti nejen seznámí s hrdiny, kteří prožívají své příběhy v moři, ale také ochutnají slanou vodu z moře, poslechnou si šumění škeblí a zpěv velryb, sáhnou si na tvory, jejichž skořápky byly vylovené z moře, mohou se podívat na svět i spolužáky přes potápěčské brýle, a když zůstane čas, tak se mohou podívat i na pohádku Krtek a raketa, kde se setkají se všemi tvory, o kterých byla při besedě řeč.

Obecnější témata zastupuje např. beseda "Neotesánek", která přibližuje dětem, jak se správně chovat ve škole, doma i venku. "Loutky" představují dětem loutkářskou tradici v českých zemích, jednotlivé druhy loutek, se kterými si mohou vyzkoušet různé techniky vodění loutek a zahrát si vlastní příběh. Nedílnou součástí besedy jsou i loutkové filmové pohádky, které děti sice znají, ale mnohdy si neuvědomují, že to, na co se dívají, jsou opravdu loutky, a překvapuje je, jaká dlouhá cesta vede k natočení takové pohádky.

Mezi již řadu let opakující se besedy patří "Starý zákon" a "Písmo", přibližující žákům důležité mezníky v literární kultuře. Ani bez jednoho z nich bychom dnes nebyli na takové literární úrovni, na které jsme. Nevznikla by řada úžasných uměleckých děl. A to i přesto, že Bible je v tradičním vydání "tlustou, málo srozumitelnou knihou". Ale jsou přece i jiné cesty, jak se k příběhům přiblížit. A jak se říká: "Všechny cesty vedou do Říma".

V letošní nabídce je také řada nových tematických besed, u kterých sami s napětím očekáváme, jestli o ně bude zájem. Část nabídky vždy reaguje na požadavky pedagogů škol, ale vždy se najde i část témat, která vycházejí ze zájmu samotných knihovnic. Držíme se pravidla, že to, co člověk dělá rád, dělá většinou i dobře.

V letošní nabídce se můžete setkat s besedou "Hanin kufřík", která přibližuje žákům období 2. světové války, s besedou "1968", jejímž cílem je zpřístupnit dětem události tohoto revolučního roku. Z témat založených na současných problémech jsou to např. beseda "V cizí kůži", která ukazuje žákům, že problémy řady literárních postav mohou být stejné jako problémy jich samých, nebo beseda "Horoskopy aneb Jsem to já" s cílem dětem přiblížit tajemství horoskopů a pravidel, kterými se řídí.

Nabídku besed Dětské knihovny doplňuje nabídka besed Hudební knihovny, Studijní knihovny a Informačního střediska EUROPE DIRECT. Stejně tak mají vlastní nabídku besed také jednotlivé pobočky Knihovny Jiřího Mahena v Brně (cca 21 provozů). Každoročně se společně setkáváme nad stávající nabídkou a vzájemně si doporučujeme zajímavá témata, která se osvědčila.

Můžeme tak nabídnout pedagogům všech brněnských i mimobrněnských škol rozsáhlou škálu, ze které si lze zvolit, nebo dle dohody připravit i besedu na vlastní téma. Pro získání zpětné vazby dostanou pedagogové na začátku besedy hodnotící list, ve kterém mohou vyjádřit svůj názor na zpracování besedy, zvolené aktivity i návrh na další témata, která bychom mohli začlenit do nabídky. Získáváme tak nedocenitelnou zpětnou vazbu, kdy nám pedagogové upřímně sdělí víc než při osobním dotazu.

Během posledních tří let, kdy pracuji v Dětské knihovně, jsem zaznamenala, že vzrostl zájem o besedy pro starší žáky. Mohu tedy doufat, že zkušenosti, které jsem si na cestu za dětským čtenářstvím vzala do batohu, mi umožnily ukázat pedagogům 2. stupně, že i pro ně může být knihovna dobrým partnerem.

Nabídku besed najdete na <http://www.kjm.cz> .